لەپێناوی داکۆکیکردن لە خواستی سەربەخۆیی کوردستانی عێراقدا

خستنەڕووی بەرایی باسەکە

مەنسوور حیکمەت

سەعید ئەحمەد کردویەتی بە کوردی

هێزی سێیەم، هێزی یەکەم

ئەمڕۆ لە کوردستانی عێراقدا قسە لە زەروورەتی سەرهەڵدانی هێزێکی سێیەم ئەکرێت. ئیفلاسی سیاسیو بێئاسۆیی دوو ڕەوتە سەرەکییەکەی ناسیۆنالیزمی کورد لەعێراقدا، یەکێتی نیشتمانیو پارتی دیموکرات، بۆ جەماوەری فراوانی خەڵك ئاشکرا بووەو نسیبی ئەوان چ لە "دەوڵەت"و چ دواتر لەشەڕی دەسەڵاتی ئەم حیزبانەدا جگە لەهەژاریو بێبەشیو نائاسودەییو بێمافی شتێکی تر نەبووە. لەڕوانگەی زۆرێك لە خەڵکەوە، وە تەنانەت لە ڕوانگەی خودی دوو حزبە ناسیۆنالیستییە سەرەکییەکەوە، هەرئێستا هێزێکی سێیەم لەمەیداندایە، ئەویش حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراقە.

بەڵام عیبارەتی هێزیِ سێیەم دەتوانێ ڕێلێونکەر بێت. ئەم وەسفە بۆ حزبی لیبراڵ-دیموکراتی بریتانیا یان ڕەوتی راس پرو لە ئەمریکا گونجاوە. بەڵام لەکوردستانی عێراقدا هەلومەرجێکی پەرلەمانیی وەیان کۆمەڵگایەکی سەقامگیرو نۆرماڵی پلۆرالیستی بەرقەرار نییە. هێزی سێیەم قەرار نییە بەشێك لە کورسییەکانی ئەم یان ئەو پەرلەمان لە دەستی دووانەکەی تر دەربێنێ. مەسەلەکە لەسەر گۆڕینی نیزامێکی دوو حزبیی نییە بۆ نیزامێکی فرە حزبیی. کوردستانی عێراق کۆمەڵگایەکە کە مەوقعییەتێکی ناجێگیرو گوزاری هەیە. کۆمەڵێك ڕووداوی گرنگ چاوەڕێی ئەم کۆمەڵگایەو ئەم خەڵکە دەکات کە سەرتاپای ئەم دیمەنە بەخێرایی تێكوپێك دەدات. خەباتێك کە لەنێوان هێزە سیاسییەکان لەئارادایە خەباتێکە لەسەر ئەم داهاتووە. لەسەر وەڵامێکە کە بە هەلومەرجی نادیاری ئەمڕۆ دەدرێتەوەو ڕێگایەك کە دەخرێتە بەردەم خەڵکی. لەگەڵ هەر ئایندەیەکدا، لەبنەڕەتدا تەنها

یەك هێز سەرئەکەوێو لەگەڵ سەرکەوتنی هەر هێزێکیشدا تەنها یەك ئاینده دێتە ئاراوە. هێزی سێیەم یان دەبێ ببێتە هێزی یەکەم، یان ببێتە تەماشاکەری ئەوەی کە چارەنووسی کوردستانی عێراق، لانی کەم لەم دەورەیەدا، بۆرژواکان دیاری بکەن. ڕووی مەسەلەکە بۆ حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق ئەمەیە. حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق دەبێ ڕێگای دەرباز بوون لە بارودۆخی ئەمڕۆ نیشان بداتو هێزی خەڵکیو لەسەروویانەوە چینی کرێکار بۆ وەدیهێنانی جۆش بدات.

دوو گرێی سەرەکی

هەلومەرجی ناسكو ترسناکی ئەمڕۆی کوردستانی عێراق لە بناغەوە دەرەنجامی دوو واقعییەتی سەرەکییە. یەکەم، مەسەلەی کورد، وەکو مەسەلەیەکی میللی چارەسەر نەکراو نەتەنها لە عێراقدا بەڵکو لە تێکڕای ناوچەکەدا، وە دووەمیش، شەڕی عێراقو ئەمریکاو بەدوای ئەویشدا نادیار بوونی جێوشوێنی حقوقی– سیاسیو ناسنامەی وڵاتیی کوردستانی عێراق. ئەم دوو گرفتە لەکوردستانی ئەمڕۆدا بەجۆرێك پێکەوە گرێیان خواردووە کە لێك جیاناکرێنەوە. هەربۆیە وەڵامێك دەتوانێ کارسازو واقعی بێت کە لە هەمان کاتدا وەڵامی هەردوو گرفتەکە بداتەوە. بەبڕوای من، لە هەلومەرجی ئەمڕۆدا، خواستی کردنی کوردستانی عێراق بە وڵاتێکی سەربەخۆ دەبێ یەکێك بێت لە خاڵە میحوەرییەکانی پلاتفۆرمی سیاسی کۆمۆنیزمی کرێکاری. تەنها ئەم خواستە وەڵامی مەسەلەی میلليو نادیاریی سیاسیو ئیداریی ئەمڕۆی کوردستانی پێیە. تەنها ئەم خواستە دەتوانێ لە جەرگەی ئەم بێسەروسامانیو داڕوخانە ئابووریو کۆمەڵایەتییەدا، ئاسۆیەکی ئەقڵانیی بۆ دەرباز بوون لەم هەلومەرجە بخاتە بەردەم خەڵکی کوردستان. وە تەنها ئەم شیعارە ئیمکانی ئەوە ئەبەخشێ کە کۆمۆنیزمی کرێکاری ڕەوتە ناسیۆنالیستییەکان لەنێو خەڵکیدا تەریك بکاتەوەو، وەکو هێزی یەکەم دەربکەوێو بەرنامەی کرێکارییو سۆسیالیستیی خۆی بکاتە بەهێزترین ئەلتەرنەتیڤ لەگشت کۆمەڵگادا. مەبەستی من لەم نووسینە کورتەدا خستنەڕووی ئەم باسەو چوونەسەر هەندێ لە لایەنە گرنگەکانێتی.

مەسەلەی کورد

مەسەلەی کورد یەکێکە لە گرنگترین مەسەلە میللییە چارەسەر نەکراوەکان لە جیهانی ئەمڕۆدا. خەسڵەتی ناوچەیی ئەم مەسەلەیەو لەنێودا بوونی پێی سێ دەوڵەتی ئێرانو عێراقو تورکیا، یەکەم، بەرجەستەییو گیان سەختییەکی تایبەتیی بەخشیوەتە مەسەلەی کورد، وە دووەم چارەسەر کردنی ئەم مەسەلەیەی تەنانەت لەچوارچێوەی هەریەکێك لەو

ولاّتانەشدا زۆر دژوارو ئاڵۆز کردووە. ناوەڕۆکی عملی‌ی مەسەلەی کورد لە هەرسێ ولاّتەکەدا ڕێك وەکو یەك نی‌یە. مەوداو ئەبعادی ستەمی میللی، جێوشوێنی حقوقی‌ی خەڵکی کوردستان لەچوارچێوەی هەر ولاّتەو پەیوەندی ئەوان لەگەڵ باقی خەڵکی ولاّتداو لەگەڵ دەوڵەتی مەرکەزی‌دا، هەلومەرجی سیاسی‌و ئابووری کوردستان، جۆری ڕژێمە سیاسی‌یەکان‌و ...تاد لە هەریەکێك لەم سێ ولاّتەدا تایبەتمەندی خۆی هەیە. لەم نووسینە کورتەدا دەرفەتی ئەوەمان نی‌یە بچینە سەر باسی جیاوازی‌یە گرنگەکانی نێوان لایەنە جیاجیاکانی مەسەلەی کورد لەم سێ ولاّتەدا. لەبارەی عێراقەوە دەبێ ئاماژە بۆ چەند خاڵێك بکرێت. لە عێراقدا ستەمی میللی‌و جێوشوێنی ژێردەستەی خەڵکی کوردستان مەسەلەیەکی سروشتی‌و ڕەسمی‌یە. ناسنامەی قەومی‌ی کورد لە یاساکانی عێراقدا نەك تەنها حاشای لێ‌ناکرێ، بەڵکو وەکو یەکێك لە پایەکانی کۆمەڵگای عێراق بەڕەسمی دەناسرێ. بەلاّم ئەم بەڕەسمی ناسینە لە ولاّتێکدا کە بەڕەسمی‌و ئاشکرا وەکو ولاّتێکی عەرەبی‌و بە بەشێك لە جیهانی فراوانتری "عەرەب" پێناسە دەکرێت، هاوتایە لەگەڵ پێناسەکردنی کورد وەکو ئینتمایەکی میللی پلە دووەم‌و هەمیشەیی کردن‌و ئیجباری کردنی ئەم جێوشوێنە پلە دووە بۆ کەسانێك کە وەکو "کورد" لەدایك دەبن. کورد بەپێی پێناسە لەعێراقدا هاوولاّتی پلە دووە. تەنانەت بەپێچەوانەی تورکیاوە، کە تیایدا ناسنامەی قەومی‌ی کورد لەبنەڕەتەوە حاشای لێ‌دەکرێ‌و ئەتباعی ولاّت بەپێی پێناسە بەتورك دەژمێردرێن، لەعێراقدا، بۆ کەسێك کە مۆری "کورد" لەنێوچەوانی دراوە، تەنانەت ڕێگاچارەیەکی فەردی‌ش لەدەست ئەم ژێردەستەیی‌یە قەومی‌یە لەئارادا نی‌یە. "کورد"ێك لە تورکیادا ناچارە ببێتە "تورك"، بەلاّم لە عێراقدا، تەنانەت ئەگەر بشیەوێ ناتوانێ ببێتە "عەرەب". سنوورەکانی ناسنامەی قەومی‌ی لەعێراقدا سڕینەوەی ئیمکانی نی‌یە، ئیمکانی پشت گوێ‌خستن یان فەرامۆش کردنی نی‌یە. مەسەلەی کورد بەحوکمی عەرەبی بوونی عێراق‌و قەومی بوونی پێناسەی "عەرەب"، لەچوارچێوەی عێراقدا چارەسەری مەحاڵە.

ڕژێمی عێراق ڕژێمێکی ناسیۆنالیستی عەرەبەو لەگەڵ هەموو دانیشتووانی ئەم ولاّتەدا بەکوردو عەرەبەوە بێ‌ئەندازە سەرکوتگەرو هارە. خەڵکی کوردستان بەشێوەیەکی تایبەتی چەندین جارو بەتراژیدی‌ترین شێوە ئەم سەرکوت‌و دڕندەیی‌یەیان تەجروبە کردووە. سەرەڕای هەموو کوێرەوەری‌و گرفتەکانی ئەمڕۆ، یەکێك لەکابووسەکانی خەڵکی کوردستانی عێراق گەڕانەوەی دەسەلاّتی ڕژێمی بەعسە. بەلاّم تەنانەت گۆڕانکاریی‌ش لە ڕەفتاری سیاسی ڕژێمی عێراقدا ڕووی مەسەلەکە ئەوەندە بۆ خەڵکی کوردستان ناگۆڕێ. تا ئەوکاتەی کە ناونیشانی "کورد" بەمانای ئینتسابی فەرد بێت بۆ توێژێکی "کەمینە"و "پلە دوو" لە کۆمەڵگادا، مەسەلەی کورد لەجێی خۆی دەمێنێتەوە. ئەمە ئاکامی حەتمی‌ی بەعەرەبی پێناسەکردنی عێراقە. لە نیزامێکی وادا، بەدەر لە خەڵق‌و خوی دەوڵەتی مەرکەزی

لە بەغداد، بەشێکی گەورە لە کۆمەڵگای عێراق هەمیشە لەژێر سووکایەتی، بێمافی، نائەمنیو هەڕەشەی زەربەخواردندا دەمێننەوە.

وەڵامی گشتی، وەڵامی دیاریکراو

مەسەلەی کورد لە عێراقدا دەبێ وەڵامی پێ بدرێتەوە. سەربەخۆیی کوردستانی عێراق لە ڕوانگەی کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە بێگومان یەکەمین هەڵبژاردن نییە. وەڵامی یەکەمی ئێمە بە مەسەلەی میللی لە گشت ناوچەکەدا شۆڕشی کرێکارییە. شۆڕشێکی کۆمۆنیستی کە ئەو سنوورانەی ئینسانەکان لێك جیا ئەکاتەوەو بەسەر وڵاتو قەومو میللەتو دینی جیاجیا دابەشیان دەکاتو لەبەرامبەر یەکتردا ڕایان دەگرێ، لەنێو دەبات. شۆڕشێك کە ئینسانەکان لە خورافەی میللیو لە کۆتی ناسنامەی میللی ئازاد دەکاتو بەمانای واقعی دەیانکاتە ئینسان. سەربەخۆیی کوردستانی عێراق تەنانەت دووەم هەڵبژادنیشمان نییە. عێراقێکی غەیرە قەومی، عێراقێکی ئازاد کە تیایدا هاووڵاتیان بەبێ لەبەرچاوگرتنی قەومییەتو ئینتمای میللییان لە مافە مەدەنییە یەکسانەکان بەهرەمەند بن، عێراقێك کە تیایدا نە پرسیار لە قەومییەتی هاووڵاتیان بکرێو نە لەهیچ شوێنێکدا تۆمار بکرێو نە لە هیچ یاساو دانراوێکدا ناوی بێت، بێگومان لە جیایی کوردستان باشترە. ئەم دوو ئامانجە هەردووکیان، چی ڕێکخستنو وەدیهێنانی شۆڕشێکی کرێکاری لە عێراقو لەگشت ناوچەکەداو چی پێکهێنانی ڕژێمێکی سیاسی ئازادو عەلمانیو غەیرە قەومی لە عێراق کە تیایدا "کورد"و "عەرەب"و هەموو ئەو کەسانەی کە ئیتر ئامادە نین بەم ئەلقابە قەومییانە دەستەبەندی بکرێن، وەکو هاووڵاتییانی خاوەن مافی یەکسان بەڕەسمی بناسرێن، ئامانجی ڕاگەیاندراوی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراقە. هەڵوێستی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق وەکو حزبێکی سەراسەری لەبەرامبەر مەسەلەی کورددا بەدروستی لەسەر دوو کۆڵەکەی بنچینەیی وەستاوە. یەکەم، شۆڕش لە سەرتاپای عێراقداو، وەدیهێنانی کۆمەڵگایەکی غەیرە قەومیو لابردنی ستەمی میللی، وە دووەم، بەڕەسمییەت ناسینی مافی خەڵکی کوردستانی عێراق بۆ جیابوونەوەو پێداگرتن لەسەر مەبدەئی ڕیفراندۆم. بەڵام ئەم هەڵوێستە گشتییە ئەگەرچی لە گۆشە نیگای حزبێکی سەرتاسەرییەوە کافیو مەبدەئییە، لە گۆشە نیگای کۆمۆنیزمی کرێکارییەوە لەخودی کوردستانی عێراقدا هێشتا دەبێ موشەخەستر بکرێتەوە. پرسیار ئەوەیە: ئایا کاتی ئەوە نەهاتووە کە خەڵکی کوردستانی عێراق ڕای خۆیان، لە ڕیفراندۆمێکدا، لەبارەی جیا بوونەوە یان مانەوە لەچوارچێوەی عێراقدا دەربڕن؟ وە ئەگەر وەڵامەکەی ئیجابییە، حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراق چ وەکو بەشێك لەم خەڵکەو چ وەکو نوێنەری بەرژەوەندییەکانی چینی کرێکار لەم کۆمەڵگایەدا کام هەڵبژادن پێشنیاز دەکات؟ بەبڕوای من وەڵامی پرسیاری یەکەم بێهیچ

گومانێك ئیجابیيە، بەبێ یەكلاكردنەوەی دەسبەجێی كوردستان لەڕووی حقوقیيەوە دەرباز بوون لە موسیبەتو كوێرەوەرییەكانی ئەمڕۆو دەرباز بوون لەم تەنگژەیەی ئەمڕۆ ئیمكانی نیيە. ئەم یەكلاكردنەوەیە دەبێ لەسەر ڕاو هەڵبژاردنی خودی خەڵكی كوردستانی عێراق ئەنجام بدرێت. دووەم، هەڵوێستی حزبی كۆمۆنیستی كرێكاریی عێراق دەبێ جیابوونەوەو پێكهێنانی دەوڵەتێكی سەربەخۆ بێت لەكوردستانی عێراقدا. بەبڕوای من، تەنها ئەم هەڵوێستە لەگەڵ هەلومەرجی موشەخەسی ئەمڕۆ، چ لە ناوچەكەو چ لەئاستی نێو نەتەوەییدا، دێتەوە. وە ئەمە ئێمە دەگەیەنێتە گرێی دووەم لەم باسەدا: بێ ناسنامەیی وڵاتیيو سەرگەردانیی سیاسی-ئیداری كوردستانی عێراق.

"كوردی عێراقی" هاووڵاتیی كوێیە؟

كاتێك دوابەدوای جەنگی كەنداو باسی پێكهێنانی ناوچەیەكی ئەمنیی لەباكوری عێراقدا هێنرایە ئاراوەو لەگەڵ پێشوازی ڕەوتە ناسیۆنالیستەكانی كورد بەرەوڕوو بووەوە، هەرئەوكاتە ئێمە لە بڕیارنامەی مەكتەبی سیاسی ئەوكاتەی حزبی كۆمۆنیستی ئێراندا زەنگی بێداریمان لە ئاكامە كۆمەڵایەتیو حقوقییەكانی ئەم هەنگاوە لێدا. ووتمان بەپێچەوانەی تەبلیغاتی میللیگەرایانی كوردەوە، پێكهێنانی ناوچەی ئەمنیی لە كوردستانی عێراق نەتەنها مەسەلەی دیاریكردنی چارەنووسی خەڵكی كوردستان ئاسان ناكاتەوە، بەڵكو كوردستانی عێراق لە قەوارەی كۆمەڵگایەك دەردێنێو دەیكاتە ئۆردوگایەكی فراوانی پەنابەرێتی. ئۆردوگایەك كە جموجوڵو ژیانی كۆمەڵایەتیو ئابووریو فەرهەنگیی تێدا نیيەو، ئۆردوگایەك كە بۆ مانەوەی خۆی موحتاجی كۆمەكی ماددیو شمەكیی خارجە. ئەم ڕووداوە ڕووی داو ڕێك هەر ئەم هەلومەرجە هاتە پێشەوە. خەڵكی كوردستانی عێراق باجێكی گەورەیان دا لەبەرامبەر "ئەمنییەت"ی خۆیاندا. خەڵكی كوردستانی عێراق لەم بڕگەیەدا لەكردەوەدا هیچ تەبەعییەتێكی وڵاتییان نیيە. كوردستانی عێراق بێ قانوون (هەر قانوونێك)و بێدەوڵەتە (هەردەوڵەتێك). بێناوەڕۆكیی شانۆگەریی پێكهێنانی پەرلەمان لەلایەن ئەحزابێكەوە كە لەلایەن غەربەوە بۆ پارێزگاری كردن لەم ئۆردوگایە دانرابوون زۆر زوو ئاشكرا بوو. پەرلەمان، بەبێ حەقی حوكمڕانیی مانایەكی نیيە. هەروەك چۆن كە بەرنامەڕێژیی ئابووری، بەرهەمهێنان، ڕێكخستنی خزمەتگوزارییە كۆمەڵایەتییەكان، صحە، فێركردنو بارهێنان، نەزمو ئاسایشو بەرقەراركردنی قانوون بەبێ یەكلاكردنەوەی مەسەلەی دەوڵەتو حوكمڕانی مانایەكی نیيە. تائەوكاتەی كە چارەنووسی كوردستان لەڕووی ناسنامەی وڵاتیيو مەسەلەی حوكمڕانییەوە موشەخەس نەبووەتەوە، تائەوكاتەی كە كوردستان نەك كۆمەڵگایەكی مەدەنی، بەڵكو هۆڵێكی چاوەڕوانیی چەند ملیۆنیی بێت، نەتەنها ناكرێ قسەیەك لە باشبوونی ژیانی خەڵكی، بەڵكو ناكرێ تەنانەت

قسه له گێڕانەوەی لانی کەمی ستانداردە نۆرماڵە کۆمەڵایەتیەکانیش بکرێت. لەم نێوەدا ڕەوتی پاشەوپاش گەڕانەوەی فەرهەنگیی شتێکی حەتمیە. خەڵکی کوردستان نەتەنها مافێکیان بۆ دیاریکردنی چارەنووسی خۆیان بەدەست نەهێناوە، بەڵکو تەنانەت ئیمکانی ماددی کاریگەری دانان لەسەر هەلومەرجی دابینکردنی گوزەرانی خۆشیان لەدەست داوە. ئاکامی حەتمیی درێژەکێشانی ئەم وەزعە مەینەتبارە داڕوخانی لەجاران زیاتری کۆمەڵگایە لە هەموو بوارەکانی ئابووریو ڕیفاهیو فەرهەنگیدا. چارەنووسی حقوقیی کوردستانی عێراق دەبێ ڕۆشن بکریتەوە.

ئەوە کارێکی سادەیە کە ئۆباڵی ئەم دژواریيانە بخەیتە ئەستۆی هەردوو حزبە ناسیۆنالیستە کوردەکە. هەڵبەتە ئەمانە ڕاستەوخۆ باعیسو مایەی گەلێك لە دەردەسەرییەکانی خەڵکن. بەڵام ئەگەر تەنانەت نوێنەرانی ڕاستەقینەو ڕاستەوخۆی خەڵکیش لەسەر کاربووایەن، بەبێ یەکلاکردنەوەی چارەنووسی مەسەلەی جێوشوێنی حقوقیو وڵاتیی کوردستانی عێراق ئیمکانی مانۆڕێکی زۆریان لە قەڵەمڕەوەکانی ئابووری، بەرهەم هێنان، ڕیفاهی کۆمەڵایەتی، بەرقەرار کردنی قانوون، دابین کردنی ئەمنییەتی هاووڵاتیانو...تاد نەدەبوو.

ئەم هەلومەرجە هەر وا نامێنێتەوە

ئەم هەلومەرجە هەروا نامێنێتەوە. ئەمە هەمووان دەیزانن. کوردستانی عێراق دەبێ بگەڕێتەوە بۆ قەوارەی کۆمەڵگایەکی مەدەنیی خاوەن هەڵسووکەوتی ئابووریو سیاسیو ڕووبینایەکی حقوقیی پێناسەکراو: یان وەکو بەشێك لە وڵاتی عێراق، یان وەکو وڵاتێکی سەربەخۆ. ئەمە دووڕێیانێکی واقعییەو وەڵامێکی دەستبەجێو واقعی لە حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریی عێراقو هەموو خەڵکی دەخوازێت. هەردوو حزبی میللی–عەشیرەتیی کورد خەریکن خەڵکی بەچاوی بەستراوو دەستی بەستراوەوە بەرەو "ڕێگا چارە"ی یەکەم لێئەخوڕن. ئەوە لای هەمووان بەڵگەنەویستە کە درەنگ یان زوو بەچارەسەر بوونی مەسەلەی ئابلۆقەی عێراق، ڕژێمی بەعس سەرلەنوێ هێرش دەکاتەوە سەر کوردستان. هیچ کەسێك حاشا لەوە ناکات کە حزبە میللییەکان توانا وەیان تەنانەت مەیلی بەرگرتن بەم ئاسۆیەیان نییە. نەخشەی ئەوان بۆ خەڵکی کوردستان ئەمەیە: درێژەپێدانی دەورەی ئینتقالیی هەتا ئیمکانی هەبێت، پاشانیش، هەرکاتێك کە خۆیان پێیان باش بێت، ڕێگەدان بە گەڕانەوەی حوکمڕانیی ڕژێمی عێراق بۆ سەر کوردستان. بەڵام بەلەبەرچاوگرتنی تێکڕای هەلومەرجەکە، ڕێگاچارەی مەبدەئیی هەوڵدانە بۆ وەدیهێنانی حاڵەتی دووەم، واتە جیابوونەوە لە عێراقو پێکهێنانی وڵاتێکی سەربەخۆ لە کوردستاندا.

هیچ یەکێك لەم دوو حاڵەتە بێدەردی سەریو بێچەرمەسەری نین. لەبارەی ئاکامەکانی حاڵەتی یەکەمەوە هیچ کەسێك لە کوردستانی عێراقدا ناڕۆشنییەکی نییە. بەڕاستی جێگای سەرسوڕمانە کە خەڵکی کوردستان، لەحاڵەتێکدا کە بەواقعی سەرپشك بکرێن، گەڕانەوە بۆ ژێر سایەی حکومەتی بەعسی عێراقیان پێ باشتر بێت لە پێکهێنانی وڵاتێکی سەبەرخۆ. ئەگەر خەڵکی چالاکانەو وەکو ئەلتەرنەتیڤێك بیر لە جیابوونەوەو سەربەخۆیی ناکەنەوە، لەبەرئەوەیە کە بە نامومکین یان بەمایەی گیروگرفتی دادەنێن. بۆ ژمارەیەك لەخودی کۆمۆنیستەکانیش هەندێ ناڕۆشنیی تیۆریی دیایکراو لەمەڕ مەسەلەی جیابوونەوە لەئارادایە. دەبێ بەکورتی ئاماژە بۆ هەندێك لەم بۆچوونانە بکەین.

"ئەمریکاو غەرب نایانەوێ، تورکیاو ئێرانو عێراق نایەڵن"

ئەمانە پاساوە کلاسیکییەکانی "ڕابەرانی میللی" کوردستانی عێراق بووە بۆ خۆلادان لە شیعاری سەربەخۆیی. ئەگەر ڕابەرانی میللی ناچار بن لەپێناوی قازانجو بەرژەوەندییەکانیاندا خۆیان لەچوارچێوەی ئەو سیناریۆیانەدا قەتیس بکەن کە دڵخوازی دەوڵەتو هێزەکانە، ئەوا خەڵکی کوردستان هیچ مەجبوری ئەم کارە نییە. نموونە مێژووییەکانی ئەو خەڵکانەی کە توانیویانە ئیرادەی خۆیان بەسەر دەسەڵاتە سەرکوتگەرەکاندا بسەپێنن کەم نین. بەبڕوای من لەبارەی توانای واقعیی دەخاڵەتی ئێرانو تورکیا، بەتایبەت لە هەلومەرجی نێونەتەوەیی ئەمڕۆدا، موبالەغە ئەکرێت. حەتمەن هەوڵو تەقەلای سیاسیو سەربازیی جۆراوجۆر لەلایەن ئەم دەوڵەتانەوە ئەدرێت، کە هەر ئێستاش هەیە، بەڵام هەر لەسەرەتاوە ئەوە ئاشکرا نییە کە خەڵکی کوردستان لەژێر سایەی ڕابەرایەتییەکی مەبدەئیدا توانای جڵەوکردن یان پووچەڵکردنەوەی ئەم جموجۆڵانەی نەبێت. لەئاستێکی موشەخەستردا، هیچ کاتێك وەکو ئەمڕۆ هاوکێشە نێونەتەوەییەکانو تەقسیماتە جیهانییەکان بەم فراوانییە نەچوونەتە ژێر پرسیارەوەو ئیعادە نەزەریان تیا نەکراوە. ئەگەر لەبنەڕەتەوە بشێ بڕگەیەك هەبێت کە تیایدا دەرفەتێك بڕەخسێت بۆ داسەپاندنی ئیرادەی خەڵکی کوردستان بەسەر ڕۆژئاواو دەوڵەتانی ناوچەکەدا، ئەوا ئەو بڕگەیە ئەمڕۆیە. ئەمڕۆ لە هەموو کاتێك زیاتر دەرفەتی بەڕەسمی ناسینی کوردستان لەلایەن دەوڵەتانی جیاجیاوە، بەرقەرار کردنی پەیوەندی بازرگانیو ئابووریو دبلۆماسی لەگەڵ بەشێك لە جیهاندا، تەنانەت بەپێچەوانەی مەیلی ڕۆژئاواشەوە، هەیە. ئێرانیش لەسەروبەندی ئاڵوگۆڕێکی گەورەدایە کە جمهوری ئیسلامی لەپێ ئەخاتو بێتوانای ئەکات. دەستی تورکیا بۆ کاری سەربازیی زۆر ئاوەڵا نییەو دەوڵەتی عێراقیش لەئاستی نێونەتەوەییدا هەروا تەریك ماوەتەوە. درێژەکێشانی ئەم وەزعەی ئێستاو پاشانیش وێڵکردنی خەڵکی ناڕێکخراوو هەژارو جەنگ زەدەی کوردستان لەبەردەم سوپای عێراقدا،

واته ئەم سیناریۆیەی ئێستا، ئاسۆیەکی زۆر تراژیدی‌یانەتر نیشان دەدات وەك لە دەوڵەتێك کە لە کوردستانی عێراقدا سەربەخۆیی ڕاگەیاندووەو بە دەنگی خەڵك پشت ئەستوورەو دەستبەکاری بنیاتنانەوەی ئابووری‌و کۆمەڵگایەو لە ئاستی نێونەتەوەییشدا بەشوێن بەدەستهێنانی ئیعتراف‌و ڕاکێشانی ئیعتباراتی ئابووری‌و ئاڵوگۆڕی بازرگانی‌و بەدەستهێنانی زەمانەتی نێونەتەیی‌یەوەیە لەدژی هێرشی وڵاتە دراوسێکان.

"ئایا کوردستانی سەربەخۆ ناکەوێتە دەستی حزبە ناسیۆنالیستەکان؟"

ئەمە نیگەرانی‌یەکی واقعی‌ی چەپە. ئایا سەبەخۆیی کوردستان لە هەلومەرجی ئێستادا بەمانای قبووڵ کردنی حوکمڕانی‌ی تاڵەبانی‌یەکان‌و بارزانی‌یەکان نی‌یە؟ بەبڕوای من بەپێچەوانەوەیە. کەش‌و هەوای ئەمڕۆ، کەش‌و هەوای ژیان‌و نەش‌ونمای ئەوانە. ڕەوتە میللی– عەشیرەتی‌یەکانی کوردو سەرکوتی ڕژێمی بەعس دوو دیوی یەك پارەن. مادام کە مەسەلەی میللی وجودی هەیەو مادام ڕژێمێکی سەرکوتگەر خەڵکی کوردستان بەهۆی ئینتمای میللی‌یانەوە دەکوتێتەوە، ئەم ڕەوتانە هەروا بەپاڵەوانی سەر ساحەی کوردستان دەمێننەوە. ئەمانە زۆر لە کۆمەڵگای کوردستان‌و، ترکیبی چینایەتی‌و، پەیوەندی ئابووری‌و ئاستی فەرهەنگی‌یەکەی لەدواترن. کوردستانی عێراق کۆمەڵگایەکی لەوە شاری‌تر، سەنعەتی‌تر، وە لەڕووی فەرهەنگی‌یەوە لەوە پێشکەتووترە کە ئەم هێزانە لە هەلومەرجێکی نۆرماڵدا جێگاو شوێنێکیان هەبێت لە ساحەی سیاسی ئەودا. تەنها وجودی کۆنەپەرستی‌یەکی هارو "بێگانە" خەڵکی ناچار کردووە مەیدانداری‌ی ئەمانە قبووڵ بکات. ئەمانە ئاکامی زاڵ بوونی خەباتی پێشمەرگانەن بەسەر ژیان‌و میتابۆلیزمی سیاسی لە کوردستانی عێراقدا. بەهەر ڕادەیەك کە ئەم شێوەیە مەوزوعییەتی خۆی لەدەست بداتو شارەکان ببنە مەڵبەندی سیاسی ئەسڵی‌ی، ئەمانە تەریك دەکەونەوەو نامۆ ئەبن. هێزهاوسەنگی چینایەتی لەخودی کۆمەڵگای کوردستانی عێراقدا زۆر لەدژی ئەوانە. نەتەنها چینی کرێکارو کۆمۆنیزمی کرێکاری ئەلتەرنەتیڤێکی واقعی‌و بەهێزە لە کۆمەڵگادا، بەڵکو تەنانەت بەشێکی فراوان لە خودی چینی ناوەنجی‌ی کوردستان‌و ڕۆشنبیران‌و توێژە خوێندەوارو خاوەن بڕوانامەکانیش سەرەنجام خوازیاری چوارچێوەیەکی سیاسی مۆدێرن‌ترو شاری‌ترن بۆ بەیان کردنی ئارەزووەکانیان. ئەم حزبە کۆنانە لە کوردستانێکی سەربەخۆدا بەخێرایی دەکەونە پەراوێزەوە. بەپێچەوانەی ئەم بۆچوونەوە، زیانێکی گەورەی درێژەکێشانی هەلومەرجی ئێستا وەیان گەڕانەوە بۆ چوارچێوەی عێراق ئەوەیە کە دەسەڵاتی ئەم حزبە میللی– عەشیرەتی‌یانە بەسەر ژیانی سیاسی خەڵکی کوردستانی عێراقەوە بەردەوام‌و سەقامگیر ئەکات.

ئایا خواستی سەربەخۆیی، خواستێکی ناسیۆنالیستی نییە؟

لەم حاڵەتە دیاری کراوەداو لەزمانی چینی کرێکارو کۆمۆنیزمەوە، وەڵام نەخێرە. ئێمە لەبەرخاتری سەبەخۆیی خوازیاری سەربەخۆیی نین. ئێمە یەکلاکردنەوەی دەستبەجێی چارەنووسی حقوقیی کوردستانی عێراقمان دەوێتو لەنێوان دوو ئەلتەرنەتیڤی مانەوە لەگەڵ عێراقو جیابوونەوە لەعێراق پێمان وایە ئەمەی دووەم لەبەرژەوەندیی خەبات بۆ بەختەوەریو خۆشگوزەرانیی خەڵكو ئازادیو سۆسیالیزمدایە. شیعاری ئێمە پێکهێنانی "دەوڵەتێکی کوردی" نییە. شیعاری ئێمە ئەوە نییە کە "کوردەکان" دەبێ دەوڵەتی "خۆیان" هەبێت. ئێمە خوازیاری پێکهێنانی دەوڵەتێکی سەربەخۆین لە کوردستانی عێراقدا. دەوڵەتێکی غەیرە قەومیی کە خەڵکی کوردستان بتوانن تیایدا دوور لە هەر ستەمێکی میللی بژین. ئێمە پێمان وایە لەبارەی چارەنووسی کوردستانەوە دەبێ دەنگی هەموو دانیشتووانەکەی سەربەخۆ لە ئینتمای قەومییان وەربگیرێت. ئێمە لە هەوڵدانماندا بۆ ڕاکێشانی خەڵکی بەلای ئەم شیعارەدا پەنا بۆ ناسنامەو خۆشباوەڕیو دەرمارگیریی قەومیو میللییان نابەین. ئێمە لای خەڵکی قسە لە ئازادی، یەکسانی، خۆشگوزەرانیو ئینسانیەت دەکەینو لەدەوری ئەم ئاڵایە کۆیان دەکەینەوە. بەڵام هەموو ئەم باسانە بەمانای ئەوەیە کە ئێمە بەهێنانە گۆڕی ئەم شیعارە ئەچینە ناو قەڵەمڕەوێکی حەساسەوەو دەبێ بەووردی ئاگاداری سنووربەندیی خۆمان بین لەگەڵ ناسیۆنالیزمی کورددا. بەهەرحاڵ شێوازی دروست ئەوەیە کە پێ بنێینە ئەم مەیدانەوە، مەیدانی ڕێنیشاندانی واقعی بۆ دەرباز بوون لە گرفتەکانی کۆمەڵگا، وە بەهۆشیارییەوە لەگەڵ مەترسییەکانیدا بەرەوڕوو بینەوە، نەك ئەوەی کە لەترسی تووش بوون، لێگەڕێین کۆمەڵگاو چارەنووسەکەی هەروا بە دەست هێزە دواکەوتووو بیروباوەڕە کۆنەپەرستەکانەوە بێت.

"یەکێتیی چینی کرێکاری عێراق چی بەسەردێ؟"

بەدەستەوە گرتنی ئەم سیاسەتە نابێتە مایەی هیچ جیابوونەوەو ئینشقاقێك لەهیچ ڕێکخراوو کەمپینێکی کرێکارییدا کە بەکردەوە لەسەرتاسەری عێراقدا هەیە. چونکە ئەمڕۆ ئەم یەکێتییە زیاتر لەوەی کە واقعییەتێکی هەنووکەیی بێت، ئامانجێکی سیاسی حزبی خۆمانە. بەبڕوای من سیاسەتێك کە مەوقعییەتی گشتیی بزووتنەوەی کرێکاری بەکردەوە باش بکات، خزمەتێکی زیاتریش بەم ئامانجە دەکات. بەبڕوای من ئەم سیاسەتە بەتەواوی

ئێمە بەهێزتر دەکات وە بێگومان توانای ئێمە بۆ یەکگرتوو کردنی هەردوو بەشی کوردیو عەرەبیی عێراقیش زیاتر دەکات.

چوارچێوەی عملی

لەڕووی عملیەوە بەدەستەوە گرتنی ئەم سیاسەتە بەمانای وەڕێخستنی بزووتنەوەیەکی سەربەخۆییخوازانە نییە. ئەم شیعارە دەبێ گۆشەیەك بێت لە ئەلتەرنەتیڤی عملیی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاریو بزووتنەوەی شورایی لە کوردستانی عێراقدا کە لەوەڵام بە هەلومەرجی سەرگەردانو نابەسامانی ئەمڕۆ ئەخرێتە ڕوو. چوارچێوەی عملیی تەرح کردنی ئەم شیعارە لەڕوانگەی ئێمەوە ئەوەیە، یەکەم، ڕیفراندۆمو گەڕانەوە بۆ ڕای خودی خەڵکی. ئەم ڕیفراندۆمە دەبێو واباشترە کە بەڕەزامەندیی "دەزگا ڕەسمییە نێونەتەوەییەکان" ئەنجام بدرێت بۆئەوەی تەنفیزکردنی ئەنجامەکەی زەمانەتێکی زۆرتری هەبێت. بەڵام تەنانەت ئەگەر ئەمەش عملی نەبێتەوە، ئێمە دەبێ هەر خوازیاری بەرپاکردنی ڕیفراندۆمێکی ئازاد بین لەسەر دیاریکردنی چارەنووسی کوردستان. لەڕوانگەی ئێمەوە ڕای خەڵکی هەرچییەك بێت ئەوە لەبەرچاو ئەگیرێ. لە وەها ڕیفراندۆمێکدا ئێمە دەبێ پێکهێنانی وڵاتێکی سەربەخۆ پێشنیاز بکەین. دەبێ لێرەدا تەئکید لەسەر ئەوەش بکەین کە هەر بەندو بەستو پەیماننامەو ڕێککەوتننامەیەك لەلایەن هەر هێزێکەوە کە مۆری ڕای ئازادو ڕاستەوخۆی خەڵکی پێوە نەبێت لە ڕوانگەی ئێمەوە شەرعییەتی نییە. دووەم، ئەم خواستە دەبێ وەکو ڕێگاچارەیەکی عملیو ئەلتەرنەتیڤێکی قابیلی تحملتر بۆ خەڵکی ڕوون بکرێتەوە. پرسیار ئەوەیە کە کوردستان بەرەوکوێ ئەڕوات. بەدرێژەکێشانی ئەم وەزعەی ئێستاو سیاسەتێك کە حزبە میللی– عەشیرەتییەکانی کورد گرتوویانەتە بەر، تراژیدیایەکی تری ئینسانی چاوەڕوانی خەڵك دەکات. ئێمە دەبێ مەشخەڵ بەدەستی دوورخستنەوەی خەڵکی بین لەم چارەنووسە. ئەم شیعارە بۆ گێڕانی ئەم ڕۆڵە کۆمەکمان پێدەکات. سێیەم، خواستی سەربەخۆیی مەسەلەیەکی تەمومژاویی لە زەینی زۆرێك لە خەڵکیدا ڕۆشن دەکاتەوە. هەر بۆیە بەدەرلەوەی کە عملیئەبێتەوە یان نا، خەڵکی کرێکارو زەحمەتکێش بە ئیمکانی دەخالەت لە چارەنووسی خۆیان گەشبین دەکاتو دەیانهێنێتە مەیدان. ئەم شیعارە بێئاسۆیی ڕەوتە ناسیۆنالیستییەکانو ناشایستەییان لە ڕابەرایەتی کردنی کۆمەڵگای کوردستانو نوێنەرایەتی کردنی خەڵکی کوردستان لەئاستی نێونەتەوەییدا دەخاتە ڕوو. لە یەك قسەدا خواستی سەربەخۆیی چەقی قورساییو قیبلەنۆمای هەڵسووڕانی ئێمە نییە لە کوردستان، بەڵکو بەشێکی گرنگو زەروریی ڕێبازی تاکتیکیی ئێمەیە لە کوردستانی ئەمڕۆداو دەبێ هەر بەم جۆرەو لەم چوارچێوەیەشدا تەبلیغی بۆ بکرێ.

* * *

هەروەکو باسم کرد ئامانجی ئەم نووسینە خستنەڕووی علنی باسەکە بوو. هێشتا دەکرێ لایەنی جیاجیای ئەم باسە تەرح بکرێت، کە من بۆ چەق بەستن لەسەر باسە سەرەکی‌یەکەی لێرەدا نایانهێنمەوەو چاوپۆشی‌یان لێ‌ئەکەم. شایانی باسە کە ناوەڕۆکی ئەم نووسینەو هەندێ مەوزوعی تری لەم بارەیەوە، لە پلنیۆمی سێ‌یەمی کۆمیتەی ناوەندی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی ئێران، بەئامادەبوونی چەند کەسێك لە ئەندامانی کۆمیتەی ناوەندی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری‌ی عێراق هێنرایە گۆڕو دواتریش پوختەی ئەم باسانە خرایە بەردەستی ناوەندی‌و کادرەکانی حزبی عێراق. بەبڕوای من جێگای خۆیەتی کە هەموو خاڵەکانی پەیوەست بەم باسە بەووردی‌و بەدوورو درێژی لە بزووتنەوەی ئێمەدا لە عێراق بخرێتە بەرباس. دەرفەتێکی زۆرمان بۆ یەکلاکردنەوەی باسەکە بەدەستەوە نی‌یە، بەڵام لەبەر گرنگی‌و تازەیی مەوزوعەکە دەبێ دەرگا بەڕووی ووردکرنەوەی مەسەلەکان‌و بیستنی بۆچوونە جیاجیاکان‌دا کراوە بێت. من خۆم نەك وەکو ئەحکامێکی دۆگم‌و بێ‌مرونەت بەڵکو وەکو خستنەڕوویەکی سەرەتایی ڕێبازێکی تاکتیکی‌ی گرنگ لە عێراقدا دەڕوانمە ئەم تێزانە کە دەبێ لەدرێژەی قسەوباسەکاندا ووردو قووڵ بکرێتەوە.

سعید احمد

لەفارسی‌یەوە کردوویەتی بەکوردی